

LUCIJA ŠTEPANČIČ

Marko Kravos: *Potr kaj na žaro* (spremna beseda Boris Paternu; grafike Marjan Kravos), Mondena 2001.

Mondenina zbirka *Lirika* se je, Marku Kravosu na čast, izjemo-ma (?) preimenovala v *Epiko*, metamorfozi pa je, morda ne tako slučajno, sledil tudi format. Nagib v horizontalo, na prvi pogled namenjen grafikam, še kako koristi tudi poeziji: vsaj taki, ki kot Kravosova spominja na šestlitrška pljuča. Vse kaže, da obstajajo vsebine, ki se nekako ne stlačijo v gracilne formate A5.

V pokvadratenost je avtor enako oglato zakoračil s svojo novo pesnitvijo *Prešeren v Trstu*. Omenjena "epska stvaritev" pa je tudi edina novost; uokvirjena je z izborom iz starejših objav. Če ni novost tudi avtorski(!) namig, kako naj tokrat beremo njegovo poezijo: izbrano je namreč vse, kar uveljavlja epsko komponento. "Lirike namreč podrast nezadržno Parnas nam zarašča, / kar je preveč, je preveč!" se priduša rajnkemu mojstru, starejšemu kolegu. "Čustveni mah, filozofska robida in ščavje duhovne eksote / vsevprek odganja" mu, kot bi rekel Prešeren "bede ne zakriva." Pri tem se nam niti ni treba vprašati, če naj bi bili prisotni izvzeti. Kravosova drža je sprehajalna, celo nonšalantna. Heroičnega valovanja daktilskega (ali daktiloidnega) verza pa ne prekinja le "sapfični repek", ki slovesni nagovor pokojne veličine v vsaki drugi vrstici potegne nazaj. "Računalnik", "trg – trinog", "geni" in "žarometi" z nabojem anahronizma prebadajo ubranost starodavne forme in jo parajo s hitrostjo živčnih pobliskov. Potem se pa še čudi, ker Prešerna ni priklical iz groba.

O Kravosovih slogovnih in vsebinskih preigravanjih je bilo v preteklosti že kar precej povedanega, o mešanju visoke (povišane) in nizke dikcije pa tudi. Znani prijemi pa po vsej

verjetnosti še nikoli niso izzveneli tako komedijantsko. Ne samo, da k temu navaja zbadljivost priložnostne pesnitve. Riman uvod – z vsemi kvalitetami gledališke kuliserije – še bolj pa vrtoglavi preskoki med dikcijami posameznih oseb (*Večji pesnik*, *Manjši pesnik*, *Podkovani angel*), se predstavljajo kot v gledališki improvizaciji. “Kamen na kamen mesto. Pod rebri cest / škarta srce, nabrekajo cementna jetra, / živci kot žice, slepa starodavna čreva. / Cerkev in grad, pod gradom gaj za mrličje.” Prizorišče, kot nam ga slika avtor, pa se vsak hip razširja v upesnjen zemljevid, če ne že kar stekleno kroglo s prizori. Topografija tega minimundusa je bogato porisana s stereotipi (pijanstvo, pritlehnost, neuslišana zaljubljenost), ki bojda uspevajo danes prav tako kot njega dni, medtem ko se znane figure (lepa Vida, kralj Matjaž in seveda tudi Julija, “frklja nedosegljiva”) spreminjajo v maskote. Osnovna zamisel bratovsko kolegialnega trepljanja pod sredozemskim svodom neprestano opleta med široko zastavljeno satiro in pivskim obešenjaštvom, med žlahtanjem in metafizično resonanco. “Kje pravzaprav si, ko več nisi? Klica v semenu, ruda v globini, kristal ali pelod?” Sublimne podobe zagrobnega bivanja (“Kot snov razpršena utripaš v praluči sinjine”) se mešajo z najbolj obešenjaškimi: “Bojiš se v tem epu postati / grdež in cmera povrh?” Medtem ko “se sveče oklepaš in ave prepevaš.” Kar pa sploh še ni vse. “Manjši pesnik”, kot imenuje samega sebe, po končanem nagovarjanju velikega Pokojnika razširja mediteranski svod, pod katerim si je morda drznil reči tudi kakšno preveč.

Kravosova poezija je poezija prostora, vsakršno izrekanje je podkrepljeno z globino ozadja, s sugestijo toposa. Pesniška govorica se uresničuje skozi vizualne, predvsem pa kinetične impulze. Razlika med pisanjem, sanjanjem in potovanjem se sprti izničuje. Primorska provenienca pomeni v tem primeru še posebej srečno okoliščino, saj bližina morja že sama po sebi sugerira odziv v daljna svetovja. “Po sivem morju v sivi barki stari časi” pravi pesnik, t. i. “Manjši pesnik”, pesniški popotnik. Osrednji del knjige zavzemajo, kot sem že omenila, njegova starejša dela, skladno s časom nastanka v šestdesetih letih vsa po vrsti eksotično uglašena. Lepo in prav, vendar ne bomo nikoli izvedeli, kako se počuti “Večji pesnik”, Prešeren, kot gostujoči zvezdnik med poganskimi figurami Jazona, Kuwaje, Keotetla in Fu Sana? *Pesmi Desetnice*, objavljene na koncu tega izbora, pa ukinjajo vsako dilemo. Že v času svoje prve objave so obveljale za zrel povzetek Kravosovih dotedanjih prizadevanj. Ne samo, da v njih ukinja mitično kuliserijo in uveljavlja popolnoma svoj glas. “Žalosten malo, malo hudoben, a sebi precej bolj podoben.” Hrup stoletij je potihnil, fantomsko prisotna mitičnost pa ne potrebuje več zgodovinskega spektakla. Zadošča ji pesnikova osebna drža. Ta ne hodi več v širni svet po podobe, pač pa pušča, da same od sebe vstopajo vanj: “Od kod vsepovsod ta nenadna sinjina, ki vame gre?” Da je že kot “sredi ceste otrok, z dvignjeno roko ureja svet. Avti ga ovohajo, krotko počenejo, predejo mirno.” Medtem ko “črta na nebu, zlati rez preko zaliva in nit do mene” izrisujejo trikot izčiščenega obzorja, mirovanje, ki še ne daje slutiti, kam se bo v naslednjem hipu obrnila vedno nova pesniška

igra. Tu je še vedno srh v ozadju vseh njegovih popotovanj in tudi že nekaj tiste zlovesčnosti, ki bo čez leta glasove iz Prešerna v Trstu pripravila, da govorijo globoko drug mimo drugega.

*Pa saj niso jajca niti planeti, ta čustva človeška
krog srčne sredice. V slamnatem ognju zagorijo,
v Saturnovih obročih zledenijo dan na dan: premajhna,
da bi gore premikala, pa velika tako, da žile pokajo.*

Paradetektivska domača zabava

Artur Štern: *Jebe z lipicanci*, Študentska založba Litera, Maribor 2001.

Saj je takoj očitno, da se Štern za svoj vstop na sceno romanesknih produktivcev ni niti preoblekel. Še vedno je rokohitrc, kot ga poznamo iz kolumnističnih logov, prsti pa mu, prav tako kot v romanu, najverjetneje še kar "zaudarjajo po govejih maternicah". S tem pa imamo probleme prej mi sami kot pa on – kaj pa smo bili tako neumni in pričakovali, da se tako imenovana fiction še kar naprej razlikuje od t. i. non fiction. Je že tako, da katerakoli stran iz *Jebe* pravzaprav sumljivo spominja na katerokoli stran iz *Metabioigre*. Tako kot pesem, ki naj bi jo (Artur ali Luka) sproduciral, ko še ni bil odgovoren zase, in katere "vsebina je bila res nekam živinorejska."

Njegova metabiologija, kakršna se nam kaže skozi priloge visokonakladnega tiska, je v svojem medijskem nastopaštvu karseda odprta in gnetljiva, prva oseba ednine, ki tako neutolažljivo razsaja po kolumnah, pa kar kliče po tovrstni reinkarnaciji. Svoji napol znanstveni, napol popularizatorski hiperprodukciji je zgolj spremenil naglas, ko jo je za šalo (?) preusmeril v beletristične vode. Pa bi se tega zavedal tudi nekdo, ki po nekakšnem čudežu ne bi še nikoli dobil v roke ničesar Šternovega in bi bila *Jebe* prva njegova stvar, ki bi jo bral?

Minimalna stvariteljska intervencija sicer obstaja, metabiološka hiperprodukcija je v tem primeru podprta z zapletom, ki omogoča žanrski razmah. Osnovna komplikacija glede preverjanja rodovnikov lipicancev se sicer še njemu samemu, do konca zaverovanemu v "životinjsko carstvo", ne zdi dovolj za krimič. Na to vseskozi tudi sam opozarja, kar je pametno, saj bi bilo (zanj) bistveno slabše, če bi do istega zaključka bralci prišli kar sami. Zadeve tudi v primeru najbolj škandaloznega scenarija še komisar Rex ne bi povohal, pač pa bi prav bedno izvisela Lipica in z njo novorojena država. Saj ne, da bi bil kak težek patriot, tale Artur, pardon Ludvik, ali Gabrijel, ali Luka, ali karkoli že je. Se mu pa vseeno zdi za malo, da ne bi imel več kam peljati tete iz Amerike. Proti denarju, lepo zloženemu v čim večje kupčke, nima prav nič, pobasal bi nekaj takega, pa bi bil čisto zadovoljen. Pa kaj, ko se menda ne splača in lahko